

УДК 001.891:004.6:378.162

В. В. ГАПОН, О. А. БАРАБАШ, Т. О. ХАНЮК

Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО НЕРУХОМОГО МАЙНА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена обліку державного нерухомого майна та аналізу використання його вищими навчальними закладами України для надання якісних освітніх послуг.

Ключові слова: державне нерухоме майно, вища освіта, вищі навчальні заклади.

V. V. HAPON, O. A. BARABASH, T. O. KHANIUK

Institute of innovation technologies and education content of Ministry of education and science of Ukraine

ANALYSIS OF STATE REAL ESTATE OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article is devoted to the calculation of the state real estate and analysis of its use by higher educational establishments of Ukraine with the purpose of high-quality educational services. Conducted analytical research of the composition of the state real estate of higher educational institutions has allowed to define Ukrainian educational institutions with the largest total area of educational buildings and hostels according to 1 student of daily learning. Given information-analytical materials show that in general the material-technical base of higher educational institutions of the Ministry of education and science of Ukraine gives the opportunity to provide quality educational services.

Keywords: public real estate, higher education, higher education.

Постановка проблеми. Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013 була схвалена Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Одним із стратегічних напрямів розвитку освіти визначено створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти. А одним із основних завдань в галузі вищої освіти визначено переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів (ВНЗ) і розділом «Фінансове та матеріально-технічне забезпечення системи освіти» передбачено упорядкування функціонування санаторію-профілакторію навчальних закладів та установ системи освіти, організації культурно-розвиваючої діяльності учасників навчально-виховного процесу; забезпечення будівництва та реконструкції приміщень навчальних закладів, проведення своєчасного їх ремонту, забезпечення матеріально-технічних і санітарно-гігієнічних умов для організації навчально-виховного процесу [1].

Однією із головних складових матеріально-технічної бази, що забезпечує функціонування та надання освітніх послуг державними вищими навчальними закладами, є державне нерухоме майно, яке знаходиться в оперативному управлінні вищих навчальних закладів. Виходячи з поставлених Національною стратегією завдань, виникає питання щодо обліку Нерухомого майна ВНЗ та аналізу його використання.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання матеріально-технічної бази ВНЗ та її використання — загальнодержавна проблема, яка розглядається багатьма науковцями в різноманітних сферах застосування.

Питання дослідження державної власності, принципів, підходів, методів та механізмів в організації управління державним майном були розглянуті в працях В. Авер'янова, Є. Балацького, Н. Богдан, І. Жукова, С. Кочеткової, В. Круглова, В. Кушліна, М. Латинін, Л. Морозової, Н. Нижник, П. Половинкіна, Г. Потапчика, М. Шкільняка, В. Шупиро.

Деякі аспекти управління діяльністю державних ВНЗ, що включають в себе і ефективність управління та користування майном, було висвітлено такими науковцями, як В. Винщрадня, Л. Гурак, А. Слесіна, І. Кравець, Т. Кравцова, В. Лоскутова, В. Пашкова, С. Рогожин, Л. Сергєєва та ін.

В сучасних умовах розвитку економіки, загострення конкуренції в наданні освітніх послуг, входження України в Європейський науковий та освітній простір виникає потреба у вирішенні проблем в забезпеченні конкурентоспроможності державних вищих навчальних закладів [2]. Питанням матеріально-технічного забезпечення закладів та оптимальному використанню державного нерухомого майна присвячені роботи багатьох як українських, так і російських науковців: І. Бакова, О. Белаш, О. Босак, Н. Букало, І. Гарєєв, Н. Кнап, С. Мохначев, М. Русин, Х. Фасхєв та ін.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значний обсяг наукових досліджень, в яких розглядалися питання матеріально-технічного забезпечення, зазначимо, що проблеми обліку й аналізу експлуатації і використання державного майна вищих навчальних закладів України залишаються не достатньо вивченими.

Постановка завдання. Метою статті є порівняння матеріально-технічного забезпечення ВНЗ Міністерства освіти і науки України та визначення методів і підходів для подальшого моніторингу нерухомого майна вищих навчальних закладів в частині забезпечення їх конкурентоспроможності.

Основний матеріал дослідження. Головною метою Національної стратегії розвитку освіти в

Україні на період до 2021 року є підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір [1]. Одним із основних чинників, що має важливу роль для вирішення поставлених Національною стратегією завдань, становить матеріально-технічна база навчальних закладів, яка включає в себе будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші цінності [3, с.74].

Відділенням інформаційно-аналітичних систем управління Державної наукової установи «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» Міністерства освіти і науки України (МОН) здійснено заходи по впровадженню та супроводженню у ВНЗ МОН автоматизованої системи «Юридичні особи», яка розроблена Фондом державного майна України з метою створення Єдиного реєстру об'єктів державної власності майна України. Зараз наповнено інформаційну базу щодо державного нерухомого майна вищих навчальних закладів МОН, яка містить дані про будівлі, споруди, земельні ділянки та автомобільний транспорт, що знаходяться в оперативному управлінні вищих навчальних закладів. Це дозволяє на основі багаторівневої архітектури інформаційного середовища, економіко-математичних методів та інформаційно-комунікаційних технологій отримати аналітичну інформацію за різноманітними запитами.

Наявність та технічний стан нерухомого майна має великий вплив на визначення показників фінансування закладів для його утримання в належному стані, забезпечення безперебійного функціонування різноманітних комунікацій та необхідного санітарного режиму.

Сьогодні в Україні проводиться реформування вищої освіти, яке направлене на реалізацію принципів і завдань Болонського процесу. Однією із головних задач цієї реформи є оптимізація системи вищих навчальних закладів і створення автономних національних університетів з розгалуженою структурою (університет-інститут-коледж). Це стосується не тільки навчально-виховних та кадрових структур, але й призводить до змін в матеріально-технічному забезпеченні закладів, системі фінансування та розподілу державних коштів.

В цій статті ми проаналізуємо матеріально-технічну базу вищих навчальних закладів підпорядкованих МОН, які мають статус юридичної особи. Згідно даних автоматизованої системи «Юридичні особи» станом на 1 липня 2013 р. таких закладів нараховується 334, з них 77 ВНЗ мають статус національних (університети та академії), що становить 23% від загальної кількості.

Як видно з діаграми (рисі) найбільша кількість ВНЗ розташована у місті Києві (41), Донецькій (41), Харківській (33) та Дніпропетровській (29) областях. Зазначимо, що в цих чотирьох регіонах розташовано 43% ВНЗ (рис. 2). Згідно з даними Держстату України [4] за перші вісім місяців 2013 року ці регіони мають найбільшу середню чисельність наявного населення і в сумі складає майже 30% від загальної чисельності населення України.

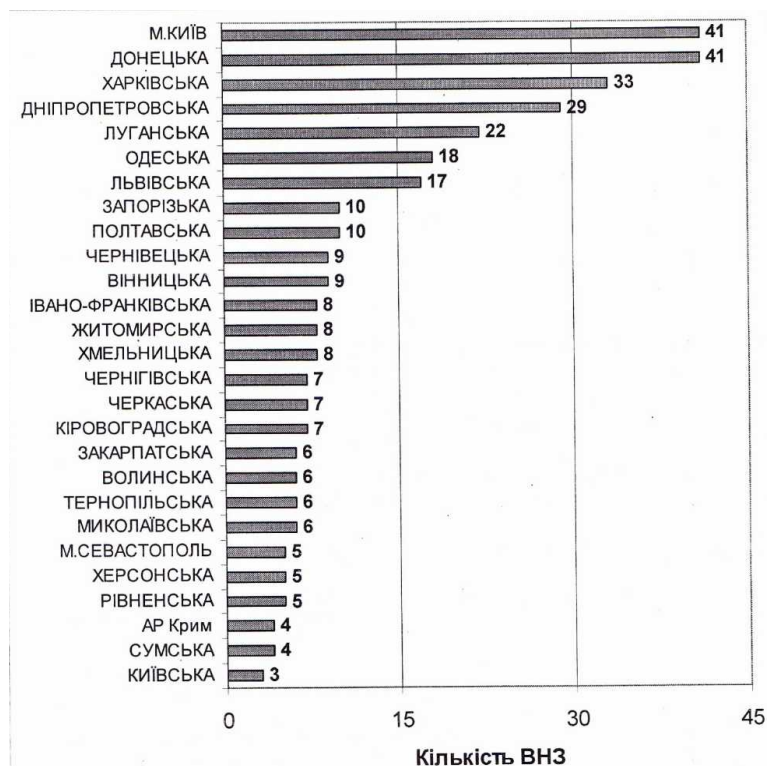

Рис. 1. Кількість ВНЗ у розрізі регіонів

На рис. 1 представлено розподіл національних ВНЗ за регіонами. Як свідчать наведені дані, 65 національних університетів та 12 національних академії розташовані в 25 регіонах України. З них 37 (48%)

знаходяться у місті Києві (12 університетів, 1 академія), Харківській (8, 2), Одеській (5, 4) та Дніпропетровській (4, 1) областях. Статус національного не мають вищі навчальні заклади в Житомирській та Київській областях.

Рис. 2. Розподіл ВНЗ в розрізі регіонів

Рис. 3. Розподіл національних ВНЗ в розрізі регіонів

В Донецькій області серед 41 ВНЗ тільки 4 заклади мають статус національних, а в Одеській (9 із 18) та Тернопільській (3 із 6) областях кожен другий має статус національного.

Станом на 1 липня 2013 р. інформаційна база даних АС «Юридичні особи» містить дані щодо 4077 об'єктів нерухомого майна 334 вищих навчальних закладів. В даному дослідженні розглянемо основні об'єкти майна, які мають важливе значення для надання конкурентоспроможних освітніх послуг – це навчальні корпуси та гуртожитки. Із загальної кількості об'єктів майна вони складають:

2048 навчальних корпусів загальною площею 8905 тис. кв. м.

1094 гуртожитків загальною площею 4902 тис. кв. м.

Для забезпечення навчального процесу, виконання навчальних планів та забезпечення самостійної роботи студентів має велике значення наявність навчальних площ [3, с.74], утримання їх в належному стані.

Розглянемо першу десятку ВНЗ, що мають найбільшу кількість площ (25% від загальної площі навчальних корпусів), які використовуються для навчального процесу. Як свідчать наведені дані (рис. 4), три перших місця в ній займають столичні заклади. Четверте місце за Криворізьким національним університетом, який було створено в 2011 році на базі трьох криворізьких ВНЗ та трьох науково-дослідних установ.

Наведемо 5 найбільших навчальних корпусів ВНЗ України:

Таблиця 1

Найбільші навчальні корпуси ВНЗ МОН України

№ п/п	Назва ВНЗ	Назва навчального корпусу	Загальна площа, кв. м
1.	Національний технічний університет України «КПІ»	Навчальний корпус №7	34827
2.	Донецький національний технічний університет	Учбовий корпус № 3	29277
3.	Національний технічний університет України «КПІ»	Навчальний корпус №1	28178
4.	Київський національний університет технологій та дизайну	Навчальний корпус №1	27742
5.	Національний технічний університет України «КПІ»	Учбовий корпус в/ч 59 № г/п 1	27354

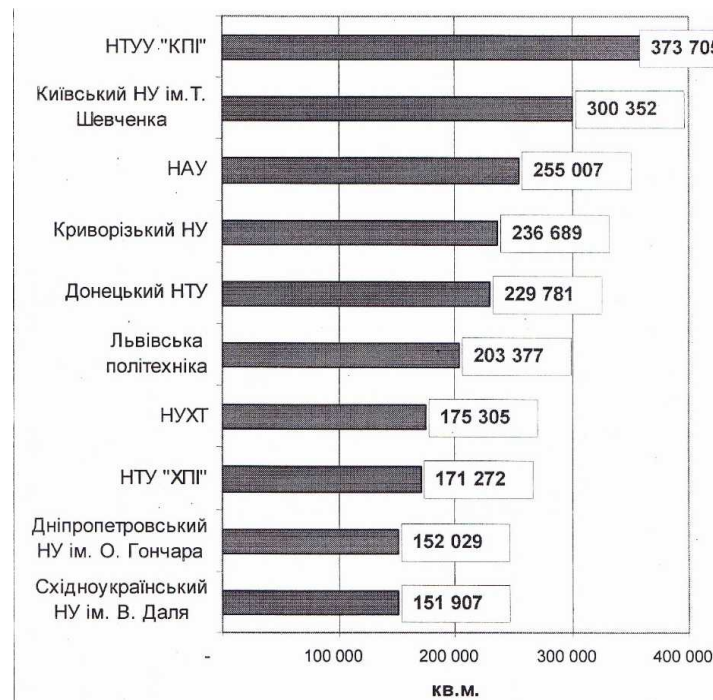

Рис. 4. Перші десять ВНЗ, що мають найбільшу площу навчальних корпусів

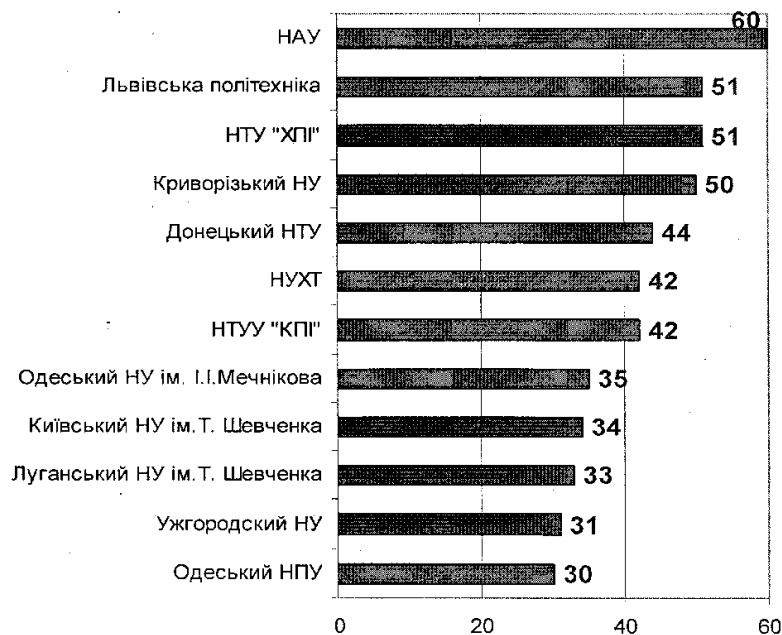

Рис. 5. ВНЗ, які мають більше 30 навчальних корпусів

Проведений аналіз кількісного складу навчальних корпусів ВНЗ надав можливість визначити вищі навчальні заклади, які мають більше 30 навчальних корпусів (рис. 5).

Аналіз показав, що 42% ВНЗ мають на балансі 3 і менше навчальних корпусів, а саме: 53 ВНЗ (що складає 16% від загальної кількості ВНЗ) мають на балансі по одному навчальному корпусу, 50 ВНЗ (15%) – по два, а 38 ВНЗ (11%) – по три навчальних корпуси.

Розглянемо забезпеченість національних ВНЗ навчальними площами на одного студента денної форми навчання (рис. 6).

Як видно з рис. 6, 72% національних ВНЗ мають навчальні корпуси з площею на одного студента денної форми навчання менше 15 кв. м. І тільки 8% мають просторі навчальні корпуси з площею на одного студента більше 20 кв. м. В національних вищих навчальних закладах середнє значення забезпеченості площею на студента складає 12,3 кв. м.

Необхідне і вагоме соціальне значення для навчальних закладів має наявність гуртожитків, їх місткість, стан утримання, забезпеченість студентів місцями. В базі даних системи «Юридичні особи» міститься інформація щодо 1094 будівель гуртожитків 334 ВНЗ загальною площею 4902 тис. кв. м.

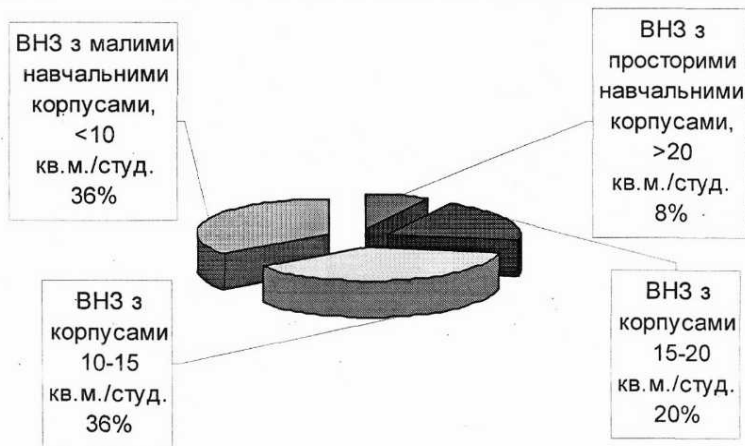

Рис. 6. Розподіл національних ВНЗ за площами навчальних корпусів на 1 студента денної форми навчання

Рис. 7. ВНЗ, на балансі яких найбільша кількість гуртожитків

Зазначимо, що згідно даних АС "Юридичні особи", 19% ВНЗ не мають на балансі гуртожитків, а 30% мають по одному гуртожитку.

Головною характеристикою гуртожитків є їх площі. На рис. 8 представлені ВНЗ, що мають найбільшу сумарну площу гуртожитків.

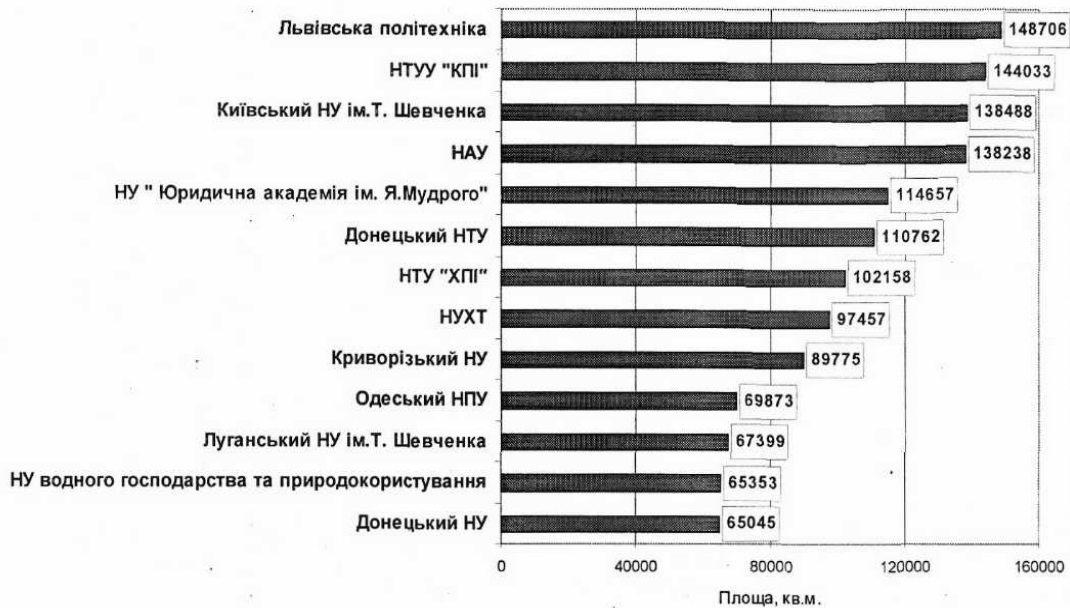

Рис. 8. ВНЗ, у яких найбільша загальна площа гуртожитків

У табл. 2 наведено перелік 5 найбільших за загальною площею гуртожитків вищих навчальних закладів, підпорядкованих МОН України.

Таблиця 2

Найбільші гуртожитки ВНЗ МОН України

№ п/п	Назва ВНЗ	Назва гуртожитку	Загальна площа, кв. м
1.	Національний технічний університет «ХІШ»	Гуртожиток № 1 «Гігант»	27249
2.	Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова	Гуртожиток № 1	16354
3.	Севастопольський національний технічний університет	Гуртожиток № 3	16110
4.	Українська державна академія залізничного транспорту	Гуртожиток	15808
5.	Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди	Гуртожиток 3	14957

Проаналізувавши інформацію про гуртожитки ВНЗ Міністерства, можемо зробити висновки, що найбільша кількість гуртожитків та найбільша загальна площа цих будівель знаходяться на балансі національних вищих навчальних закладів. Сумарна площа гуртожитків національних ВНЗ складає 70% від загальної площі гуртожитків.

На рис. 9 представлено розподіл національних ВНЗ за кількістю квадратних метрів на одного студента денної форми навчання.

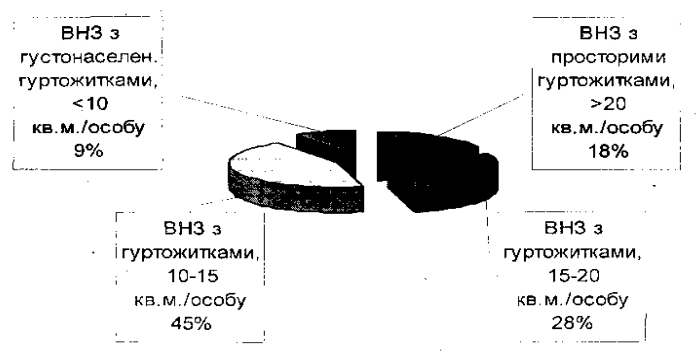

Рис. 9. Розподіл національних ВНЗ за площами гуртожитків на 1 студента денної форми навчання

Висновки. Проведене аналітичне дослідження щодо складу державного нерухомого майна вищих навчальних закладів дозволило визначити вищі навчальні заклади України з найбільшою загальною площею навчальних корпусів і гуртожитків та в розрахунку на 1 студента денної форми навчання.

Наведені інформаційно-аналітичні матеріали свідчать про те, що в цілому матеріально-технічна база вищих навчальних закладів Міністерства освіти і науки України дає можливість надавати якісні освітні послуги.

Предметом подальших досліджень має бути моніторинг використання площ у навчальних корпусах та гуртожитках.

Література

1. Про Національну стратегію розвитку освіти до 2021 р. [Електронний ресурс] : указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 / Президент України Віктор Янукович. Офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.

2. Кнап Н.В. Формування конкурентоспроможності ВНЗ [Електронний ресурс] / Н.В. Кнап // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання підвищення конкурентоспроможності держави, бізнесу та освіти в сучасних економічних умовах», Полтава. 14-15 лютого 2013. Т. 2 : Сучасні фактори зростання конкурентоспроможності. – 2013. – 116 с. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20130214_econ/20130214_econ_tom2.pdf.

3. Букало Н. Порівняння стану матеріально-технічної бази та забезпеченості науковими кадрами ВНЗ на Україні та Волинській області / Н. Букало // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Т. : ТНЕУ, 2007. – Вип. 1(17). – С. 73–78.

4. Чисельність населення на 1 вересня 2013 року та середня чисельність за січень-серпень 2013 року [Електронний ресурс] : статистична інформація / Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

References

1. Pro Natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity do 2021 r. [Elektronnyi resurs] : ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25.06.2013 № 344/2013 / Prezydent Ukrainy Viktor Yanukovich. Ofitsiine Internet-predstavnytstvo. – Rezhyim dostupu : <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
2. Knap N.V. Formuvannya konkurentospromozhnosti VNZ [Elektronnyi resurs] / N.V. Knap // Materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Aktualni pytannia pidvyshchennia konkurentospromozhnosti derzhavy, biznesu ta osvity v suchasnykh ekonomichnykh umovakh», Poltava. 14-15 liutoho 2013. T. 2 : Suchasni faktory zrostantnia konkurentospromozhnosti. – 2013. – 116 s. – Rezhyim dostupu : http://www.confcontact.com/20130214_eson/20130214_eson_tom2.pdf.
3. Bukalo N. Porivniannia stanu materialno-tekhnichnoi bazy ta zabezpechenosti naukovymy kadramy VNZ na Ukraini ta Volynskii oblasti / N. Bukalo // Ekonomichnyi analiz : zb. nauk. prats. – T. : TNEU, 2007. – Vyp. 1(17). – S. 73–78.
4. Chyselnist naselennia na 1 veresnia 2013 roku ta serednia chyselnist za sichen-serpen 2013 roku [Elektronnyi resurs] : statystychna informatsiia / Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ofitsiinyi veb-sait. – Rezhyim dostupu : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Надійшла 22.08.2015; статтю представляє д. е. н. Гапон В. В.